DIN VA OILA

Sidiqov Lazizbek Dilshod o‘gli

Fundamental Tibbiyot

lazizbeksidiqov2007@gmail.com

Ilmiy rahbar: **Roziyev Navroz Ixtiyorivich**

Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20282764

Annotatsiya: Ushbu maqolada din va oilaning jamiyatning eng muhim ijtimoiy institutlari sifatida o'zaro bog'liqligi ko'rib chiqiladi. Diniy qadriyatlarning oilaviy munosabatlarni shakllantirish, bolalarni tarbiyalash va oiladagi rollarni taqsimlashga ta'siri tahlil qilinadi. Zamonaviy sharoitlarga, shu jumladan sekulyarizatsiya va globallashuv jarayonlariga, shuningdek, O'zbekiston Respublikasining o'ziga xos xususiyatlariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Din oilaviy qadriyatlar va axloqiy me’yorlarni mustahkamlashda muhim rol o‘ynashda davom etmoqda, degan xulosaga kelinadi.

Kalit so‘zlar: din, oila, oilaviy qadriyatlar, tarbiya, an’analar, islom, O‘zbekiston, jamiyat, axloq, dunyoviylik.

РЕЛИГИЯ И СЕМЬЯ

Аннотация: В данной статье рассматривается взаимосвязь религии и семьи как важнейших социальных институтов общества. Анализируется влияние религиозных ценностей на формирование семейных отношений, воспитание детей и распределение ролей внутри семьи. Особое внимание уделяется современным условиям, включая процессы секуляризации и глобализации, а также специфике Республики Узбекистан. Делается вывод о том, что религия продолжает играть значительную роль в укреплении семейных ценностей и моральных норм.

Ключевые слова: религия, семья, семейные ценности, воспитание, традиции, ислам, Узбекистан, общество, мораль, секуляризация

RELIGION AND FAMILY

Annotation: This article examines the relationship between religion and family as the most important social institutions of society. The influence of religious values on the formation of family relations, the upbringing of children and the distribution of roles within the family is analyzed. Special attention is paid to modern conditions, including the processes of secularization and globalization, as well as the specifics of the Republic of Uzbekistan. It is concluded that religion continues to play a significant role in strengthening family values and moral norms.

Keywords: religion, family, family values, upbringing, traditions, Islam, Uzbekistan, society, morality, secularization

Kirish

Oila jamiyatning eng muhim ijtimoiy institutlaridan biri bo‘lib, inson shaxsini shakllantirish, madaniy qadriyatlar va xulq-atvor me’yorlarini uzatishda asosiy rol o‘ynaydi. Din esa, o‘z navbatida, insoniyat tarixi davomida odamlarning dunyoqarashi, axloqi va turmush tarziga ta’sir etuvchi kuchli omil bo‘lib kelgan. Din va oila o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik murakkab va ko‘p qirrali jarayon bo‘lib, u turli jihatlarda namoyon bo‘ladi: bolalarni

tarbiyalashdan tortib, oila ichidagi rollarni belgilashgacha. Ushbu mavzuning dolzarbligi jamiyatning globallashuvi va dunyoviylashuvi sharoitida an'anaviy oilaviy qadriyatlar o'zgarishlarga uchrayotgani bilan izohlanadi. Shunga qaramay, din, ayniqsa, kuchli madaniy va diniy an'analarga ega mamlakatlarda oila institutiga sezilarli ta'sir ko'rsatishda davom etmoqda. Ushbu ishning maqsadi oilaning shakllanishi va faoliyat ko'rsatishida dinning rolini tahlil qilish, shuningdek, uning oilaviy qadriyatlar va munosabatlarga ta'sirini o'rganishdan iborat.

Din - bu ijtimoiy ongning shakli va g'ayritabiiy kuchlar, xudoga ishonishga asoslangan, marosimlar va axloqiy me'yorlarni o'z ichiga olgan qarashlar tizimi. Shuningdek, " din " atamasini sub'ektiv-shaxsiy (din individual "e'tiqod", "dindorlik") va ob'ektiv-umumiy (din institutsional hodisa sifatida — "e'tiqodlar", "Xudoga hurmat", "konfessiyalar") kabi ma'nolarda tushunish mumkin.Dunyoni diniy idrok etish tizimi (dunyoqarash) diniy e'tiqodga asoslanadi va insonning g'ayriinsoniy ruhiy olamga munosabati, inson biror narsani biladigan va hayotini unga yo'naltiradigan g'ayritabiiy voqelik bilan bog'liq. E'tiqod tasavvufiy tajriba bilan mustahkamlanishi mumkin.Din uchun ezgulik va yovuzlik, axloq, hayotning maqsadi va ma'nosi kabi tushunchalar alohida ahamiyatga ega.Aksariyat dunyo dinlarining diniy g'oyalarining asoslari odamlar tomonidan muqaddas matnlarda yozilgan bo'lib, ular imonlilarning fikriga ko'ra to'g'ridan-to'g'ri Xudo yoki xudolar tomonidan yozilgan yoki ilhomlangan yoki har bir o'ziga xos din nuqtai nazaridan eng yuqori ma'naviy holatga erishgan odamlar tomonidan yozilgan, buyuk o'qituvchilar, ayniqsa ma'rifatli yoki bag'ishlangan, azizlar.Ko'pchilik diniy jamoalarda ruhoniylar (diniy ibodat xizmatchilari) muhim o'rin tutadi.Din aksariyat mamlakatlarda hukmron dunyoqarash hisoblanadi, so'rovda qatnashganlarning aksariyati o'zlarini biror diniy oqimga mansub deb hisoblaydi.

Islom ta'limotiga ko'ra, din - Alloh taolo o'z Payg'ambari orqali insoniyatga ochib berishi lozim bo'lgan ilohiy qonunlardir. Bu tabiat va insonni yaratgan ilohiy kuchga ishonchni ifoda etadigan va shu bilan birga insonga to'g'ri, haqiqiy hayot tarzini ko'rsatadigan va o'rgatadigan ta'limotdir.Farobiyning fikricha, falsafa masalalari payg'ambarlar tomonidan ramzlar shaklida bayon etilgan.Feyerbax) va boshqa turli yo'nalishlarda mavjud bo'lgan, ammo 20-asrda dinni o'rganishga oid boshqa qarashlar va nazariyalar (K. Yung, E. Dyurkgeym) paydo bo'ldi. haqiqatga erishishning ikki mustaqil usulidan kelib chiqqan18-asr fransuz faylasuflarining dinga nisbatan o'ziga xos yondashuvlari, 19-asr mifologik maktabi (aka-uka Ya. Grim va V. Grim, M. Myuller), antropologik maktab (L. ikki haqiqat nazariyasida dinga turlicha yondashuvni kuzatish mumkin. 18-asr fransuz faylasuflarining dinga nisbatan o'ziga xos yondashuvlari, 19-asr mifologik maktabi (aka-uka Ya. Grim va V. Grim, M. Myuller), antropologik maktab (L. Feyerbax) va boshqa turli yo'nalishlarda mavjud bo'lgan, ammo 20-asrda dinni o'rganishga oid boshqa qarashlar va nazariyalar (K. Yung, E. Dyurkgeym) paydo bo'ldi. haqiqatga erishishning ikki mustaqil usulidan kelib chiqqan. Farobiy fikricha, falsafa masalalari payg'ambarlar tomonidan ramzlar shaklida bayon etilgan. Beruniy, Ibn Sino, Umar Xayyomning ijtimoiy-falsafiy qarashlarida, shuningdek, Ibn Rushdning ikki haqiqat nazariyasida dinga turlicha yondashuvni kuzatish mumkin. 18-asr fransuz faylasuflarining dinga nisbatan o'ziga xos yondashuvlari, 19-asr mifologik maktabi (aka-uka Ya. Grim va V. Grim, M. Myuller), antropologik maktab (L. Feyerbax) va boshqa turli yo'nalishlarda mavjud bo'lgan, ammo 20-asrda dinni o'rganishga oid boshqa qarashlar va nazariyalar (K. Yung, E. Dyurkgeym) paydo bo'ldi.

Dinning nima ekanligi turlicha izohlansa-da, umuman olganda din – ishonmoqlik tuyg'usidir. Bunday tuyg'usi bo'lmagan xalq yo'q. Chunki biron-bir xalq dinsiz, e'tiqodsiz, biron-bir narsaga ishonchsiz yashay olmaydi. Din insoniyatning eng teran, eng go'zal ma'naviy-ruhiy ehtiyojlaridan biridir. Insoniyat tarixida din turli shakllarda namoyon bo'lgan. Dinning

dastlabki ko‘rinishlari fetishizm, totemizm, animizm, sehrgarlik va b.dir. Shuningdek, urug‘qabila dinlari, milliy dinlar (iudaizm, hinduiylik, sintoizm, daosizm, konfutsiychilik), jahon dinlari (buddizm, xristianlik, islom) vujudga kelgan. Din avvaliga ko‘pxudolik (poli-teistik), so‘ngra yakkaxudolik (monoteistik) ko‘rinishida bo‘lgan. Har bir din diniy dunyoqarash, diniy marosim, diniy tuyg‘u va sig‘inish ob’yektlarini o‘z ichiga oladi. Har qanday jamiyatda din ma’lum ijtimoiy, ma’naviy va ruhiy vazifalarni bajaradi. Uning ijtimoiy hayotga ta’siri kuchlidir. Har bir din dindorlarini o‘z ta’limoti doirasida saqlashga harakat qiladi, o‘z qavmlari uchun tasalli beruvchi, ovutuvchilik vazifasini o‘taydi. Dinlar o‘z marosim va bayramlarining qavmlari tomonidan qatiy tartibga amal qilgan holda bajarilishini shart qilib qo‘yadi, shuningdek, o‘z qavmlarining birligini, jamiyat va shaxsning o‘zaro aloqada bo‘lishini ta’minlashga intiladi. Din insonga yashashdan maqsad, hayot mazmuni, bu dunyo va u dunyo masalalariga o‘z munosabatini bildirib turadi. U umuminsoniy axloq me’yorlarini o‘ziga singdirib, xulq-atvor, qoidasiga aylantiradi. Madaniyat rivojiga katta ta’sir ko‘rsatib, umuminsoniy va milliy qadriyatlarni saqlab qolish va avloddan-avlodga yetkazish ishiga yordam beradi.

Oila – nikoh yoki tug‘ishganlikka asoslangan kichik guruh. Uning a’zolari ro‘zg‘orining birligi, o‘zaro yordami va ma’naviy mas’uliyati bilan bir-biriga bog‘langan. Oilaning eng muhim ijtimoiy vazifalari – inson zotini davom ettirishdan, bolalarni tarbiyalashdan, oila a’zolarining turmush sharoitini va bo‘sh vaqtini samarali uyushtirishdan iboratdir. Oilaviy munosabatlar nisbatan mustaqil hodisa sanalsa-da, jamiyatdagi mavjud ijtimoiy, iqtisodiy, mafkuraviy munosabatlar bilan belgilanadi va ular ta’sirida o‘zgarib boradi. Shunga muvofiq, har bir jamiyat o‘zgarib mos oila tipini, oilaviy munosabatlarni o‘rnatadi.

Oila jamiyat tarixida azaldan mavjud bo‘lmagan. Ibtidoiy jamoa tuzumining birinchi bosqichida, kishilar to‘da-to‘da bo‘lib yashayotgan davrda jinslar orasidagi munosabatlar muayyan tartib -qoidaga ega bo‘lmay, to‘dadagi barcha erkaklar va ayollar bir-birlariga umumiy er-xotin hisoblangan. Tarixiy taraqqiyot jarayonida jinsiy munosabatlar asta-sekin muayyan tartibga solina boshlandi. Dastlab ota-ona bilan farzandlar, so‘ngra aka-uka va opa-singillar orasidagi jinsiy munosabatlar taqiqlanib, guruhli oila paydo bo‘lgan, lekin bu oilalarda hali er-xotin nikohi barqaror alohida xo’jalikka ega bo‘lmagan. Bu davrda tabiiy omil o‘z vazifasini tugalladi, ya’ni jinsiy munosabatlar doirasidan qon-qarindoshlar istisno qilindi, jinsiy munosabatlar faqat bir erkak va bir ayol munosabatiga aylandi (yana qarang: Patriarxal oila, Poliandriya, Poligamiya, Poliginiya).

Din oilaviy qadriyatlarni shakllantirishda muhim o‘rin tutadi, masalan:

- ota-onaga hurmat
- turmush o‘rtoqlarning sadoqati
- bolalarga g‘amxo‘rlik
- mas’uliyat va o‘zaro yordam

Bu qadriyatlar oilani mustahkamlashga xizmat qiladi va uning barqarorligini ta’minlaydi. Diniy ta’limotlarda ko‘pincha oilaviy munosabatlarda sevgi, sabr-toqat va kechirimlilikning ahamiyati ta’kidlanadi.

O‘zbekiston Respublikasida bu qadriyatlar ko‘p jihatdan islom an’analari, shuningdek, milliy urf-odatlar ta’sirida shakllanadi. Masalan, kattalarga hurmat bilan munosabatda bo‘lish ("ota-onaga hurmat") diniy va madaniy me’yorlar bilan qo‘llab-quvvatlanadi. To'ylar (toy) kabi

oilaviy bayramlar ham milliy, ham diniy urf-odatlar asosida o'tkaziladi.Zamonaviy jamiyatda diniy qadriyatlar oilaviy xulq-atvorning aralash modellarini yaratish orqali dunyoviy me'yorlar bilan birga yashashi mumkin.

Bunday tarbiya bolalarda mas’uliyat hissi, boshqa odamlarga hurmat va ezgulik bilan yovuzlikni farqlashni rivojlantirishga xizmat qiladi.daniy an’analarni, balki diniy e’tiqodlarni ham singdiradilar.Bunday tarbiya bolalarda mas’uliyat hissi, boshqa odamlarga hurmat va ezgulik bilan yovuzlikni farqlashni rivojlantirishga xizmat qiladi.O‘zbekistonda bolalarni oila va an’analarga hurmat ruhida tarbiyalashga katta ahamiyat berilmoqda. Masalan, bolalar yoshligidan kattalarni hurmat qilishga, jamiyatda o‘zini tutish me’yorlariga rioya qilishga o‘rgatiladi, Ramazon va Qurbon hayiti kabi diniy va madaniy bayramlarda ishtirok etadi. Oilaning keksa a’zolari tomonidan ustozlik qilish amaliyoti ham keng tarqalgan.Biroq zamonaviy jamiyat sharoitida bolalar turli dunyoqarashlar ta’siriga tushishi mumkin, bu esa ota-onalardan tarbiyaga yanada moslashuvchan yondashishni talab etadi.Din va oila o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarning asosiy jihatlaridan biri bu bolalarni tarbiyalashdir. Ota-onalar farzandlariga nafaqat madaniy an’analarni, balki diniy e’tiqodlarni ham singdiradilar.

Diniy tarbiya quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

- axloqiy me’yorlarni o‘rgatish
- diniy marosimlarda ishtirok etish
- ma’naviy qadriyatlarni shakllantirish

Bunday tarbiya bolalarda mas’uliyat hissi, boshqa odamlarga hurmat va ezgulik bilan yovuzlikni farqlash tuyg‘ularini rivojlantirishga xizmat qiladi.Biroq zamonaviy jamiyat sharoitida bolalar turli dunyoqarashlar ta’siriga tushishi mumkin, bu esa ota-onalardan tarbiyaga yanada moslashuvchan yondashishni talab etadi.

Zamonaviy jamiyatda din

Ko‘pgina mamlakatlarda din qaror qabul qilishda hal qiluvchi omil bo‘lishni to‘xtatib, ilmiy bilimlar va dunyoviy qadriyatlarga o‘rin bo‘shatmoqda.Onlayn va’zlar, diniy bloglar va raqamli jamoalar diniy hayotning muhim qismiga aylanib bormoqda.Shu bilan birga, farqlarga hurmat bo‘lmasa, bu nizolarni keltirib chiqarishi mumkin.O‘zbekiston Respublikasida davlatning dunyoviy xususiyatiga qaramay, din jamiyat hayotida muhim o‘rin tutadi. Islom madaniy an’analar, oilaviy munosabatlar va axloqiy me’yorlarga ta’sir ko‘rsatadi. Davlat siyosati e’tiqod erkinligini ta’minlash va dinlararo tinchlik va barqarorlikni saqlashga qaratilgan. Zamonaviy muammolar orasida globallashuvning ta’siri, dinning turli talqinlarining tarqalishi va yoshlar orasida diniy hayotning an’anaviy shakllariga qiziqishning pasayishini alohida ta’kidlash mumkin. Bunday sharoitda diniy an’analar va zamonaviy qadriyatlar o‘rtasidagi muvozanatni saqlash muhim ahamiyat kasbrlikning kuchayishidir. Globallashuv turli din vakillari o‘rtasida tobora ko‘proq aloqa o‘rnatilishiga xizmat qilmoqda, bu esa bag‘rikenglik va o‘zaro tushunishni rivojlantirishni taqozo etadi. Shu bilan birga, farqlarga hurmat bo‘lmasa, bu nizolarni keltirib chiqarishi mumkin.O‘zbekiston Respublikasida davlatning dunyoviy xususiyatiga qaramay, din jamiyat hayotida muhim o‘rin tutadi. Islom madaniy an’analar, oilaviy munosabatlar va axloqiy me’yorlarga ta’sir ko‘rsatadi. Davlat siyosati e’tiqod erkinligini ta’minlash va dinlararo tinchlik va barqarorlikni saqlashga qaratilgan.Zamonaviy muammolar orasida globallashuvning ta’siri, dinning turli talqinlarining tarqalishi va yoshlar orasida diniy hayotning an’anaviy shakllariga qiziqishning pasayishini alohida ta’kidlash mumkin. Bunday sharoitda diniy an’analar va zamonaviy qadriyatlar o‘rtasidagi muvozanatni saqlash muhim ahamiyat kasb etadi.Shunday qilib, zamonaviy jamiyatda din o‘z ahamiyatini yo‘qotmay, balki yangi voqeliklarga moslashib,

o‘zgarib bormoqda. U muhim vazifalarni - axloqiy mezonlarni shakllantirish, ijtimoiy hamjihatlikni mustahkamlash va madaniy o‘ziga xoslikni saqlashni davom ettirmoqda.

Amerikadagi Gallup instituti ma’lumotlariga ko‘ra, zamonaviy dunyoda Afrika aholisining 95 foizi, Lotin Amerikasi aholisining 96 foizi, AQSh aholisining 94 foizi, Osiyo aholisining 89 foizi, G‘arbiy Yevropa aholisining 78 foizi Xudoga ishonadi.Buddist panteonida minglab buddalar, avliyolar, bodhisatvalar (najotga erishgan, ammo odamlarni qutqarishda ishtirok etishda davom etadigan mavjudotlar), "mahalliy eski dinlarning janublari, farishtalar, jinlar, shuningdek asosiy Xudo [braxmanizm - Braxma. Barcha xudolar yaxshilar va yomonlarga bo‘linadi.hayotdagi yaxshi yoki yomon amallarga bog‘liq bo‘ladi. Qayta tug‘ilish jarayoni "hayot g‘ildiragi" yoki samsara deb ataladi. Ezgulik yo‘lidagi hayotning asosiy maqsadi Budda bilan qo‘shilish, nirvanaga (o‘ta borliqqa) sho‘ng‘ish, ya’ni barcha xohish-istak va ehtiroslarni yengish, qayta tug‘ilish zanjirini uzish, qayta tug‘ilishni to‘xtatish, mutlaq buzilmas tinchlikdir.Buddizm xinayana - eng qadimiy shakl va Hindistondan tashqarida keng tarqalgan Mahayana shaklida keng tarqalgan: xinayana - tor arava, tor najot yo'li, uning printsipi dunyoviy hayotda ishtirok etishdan bosh tortish, rohiblarga ketishdir; Mahayana - katta arava, keng najot yo'li, barcha imonlilarga najot beradi.IV asr boshlariga kelib, kichik tarqoq mazhablardan kuchli g‘oyaviy oqimga aylanib, dastlab Rimda, so‘ngra Yaqin Sharqda, Shimoliy Afrikada va butun Yevropada hukmron mavqeni egalladi.Xristianlik asosan Falastindan olib kelingan yahudiylar bo‘lgan qullar orasida paydo bo‘lganligi sababli, yahudiylikning dastlabki xristianlikka ta’siri tabiiydir. Eski Ahd yahudiylar uchun ham muqaddas kitob hisoblanadi.

Xulosa

O‘tkazilgan tadqiqot davomida din va oila shaxs va ijtimoiy munosabatlarning shakllanishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatuvchi, bir-biri bilan chambarchas bog‘langan ijtimoiy institutlar ekanligi aniqlandi. Din tarix davomida oilaviy qadriyatlarni mustahkamlash, xulq-atvor me’yorlarini belgilash va yosh avlodni tarbiyalashda muhim rol o‘ynaganO‘zbekiston Respublikasi misolida ko‘rish mumkinki, diniy an’analar milliy va madaniy xususiyatlar bilan uyg‘unlashib, oila institutini mustahkamlash va ijtimoiy barqarorlikni saqlashga xizmat qilmoqda. Keksalarni hurmat qilish, yaqinlarga g‘amxo‘rlik qilish va oilaviy an’analarga sodiqlik ijtimoiy hayotning muhim elementlari bo‘lib qolmoqda.

Shunday qilib, xulosa qilish mumkinki, din zamonaviy sharoitga moslashib, oila hayotida muhim o‘rin egallashda davom etmoqda. An’anaviy qadriyatlar va zamonaviy tendensiyalar o‘rtasidagi muvozanatni saqlash jamiyatning barqaror rivojlanishining asosiy omili hisoblanadioqda.

Shunday qilib, xulosa qilish mumkinki, din zamonaviy sharoitga moslashib, oila hayotida muhim o‘rin egallashda davom etmoqda. An’anaviy qadriyatlar va zamonaviy tendensiyalar o‘rtasidagi muvozanatni saqlash jamiyatning barqaror rivojlanishining asosiy omili hisoblanadi.

Foydalanilgan Adabiyotlar

1. Giddens E. Sotsiologiya. - M.: URSS, 2020.
2. Dyurkgeym E. Diniy hayotning elementar shakllari. - M.: Kanon, 2018.
3. Veber M. Din sotsiologiyasi. - M.: Yurayt, 2019.
4. Berger P. Muqaddas parda: dinning sotsiologik nazariyasi elementlari. - M.: Akademik loyiha, 2017.
5. Xantington S. Sivilizatsiyalar to‘qnashuvi. - M.: AST, 2021.
6. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. - Toshkent, oxirgi tahrir.

7. O‘zbekiston Respublikasining "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to‘g‘risida"gi QonuniSmirnov M.Yu. Dinshunoslik. - M.: Yurayt, 2020uch. - Toshkent, 2008.
8. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekistonni rivojlantirish strategiyasi. - Toshkent, 2022.
9. Smirnov M.Yu. Dinshunoslik. - M.: Yurayt, 2020.
10. O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING OILA KODEKSI.